

Sygn. akt V ACa 435/17

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 6 czerwca 2018 r.

Sąd Apelacyjny w Warszawie V Wydział Cywilny w składzie następującym:

Przewodniczący: SSA Edyta Jefimko (spr.)

Sędziowie: SA Bernard Chazan

SO (del.) Joanna Piwowarun-Kołąkowska

Protokolant: Małgorzata Szmit

po rozpoznaniu w dniu 6 czerwca 2018 r. w Warszawie

na rozprawie

sprawy z powództwa P. P.

przeciwko Skarbowi Państwa - Wojewodzie (...)

o zapłatę

na skutek apelacji powoda

od wyroku Sądu Okręgowego w Warszawie

z dnia 8 września 2016 r., sygn. akt II C 77/16

I. oddala apelację;

II. zasądza od P. P. na rzecz Skarbu Państwa – Prokuratorii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej kwotę 4.050 (cztery tysiące pięćdziesiąt) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu odwoławczym.

Bernard Chazan Edyta Jefimko Joanna Piwowarun-Kołąkowska

Sygn. akt V ACa 435/17

UZASADNIENIE

P. P. wniósł o zasądzenie na jego rzecz od Skarbu Państwa reprezentowanego przez Wojewodę (...) kwoty 100 000 zł wraz z ustawowymi odsetkami od dnia wniesienia pozwu do dnia zapłaty. Jako podstawę faktyczną dochodzonego roszczenia wskazał, że jest jednym z następców prawnych A. A. (1) (spadkobiercą w 1/2 części), która została wraz z mężem J. niezgodnie z prawem pozbawiona przez Skarb Państwa własności nieruchomości położonych w C. pod nazwą O. (...) o obszarze 1.6796 ha i pod nazwą K. M. o obszarze 4.1488 ha. Zaznaczył, że w znacznej części nieruchomości te zostały rozdysponowane przez Skarb Państwa oraz Gminę J. w wyniku czego został pozbawiony możliwości prawnego i faktycznego ich odzyskania. Podniósł, że definitywnie został utracony grunt o powierzchni: 0.8463 ha z nieruchomości O. oraz grunt o powierzchni 2,2302 ha z nieruchomości K. M.. Jako podstawę prawną dochodzonego roszczenia wskazał art. 417¹ § 2 k.c.

Skarb Państwa reprezentowany przez Wojewodę (...) wniosł o oddalenie powództwa i zasądzenie zwrotu kosztów procesu. Stwierdził, że powództwo jest bezzasadne i podlega oddaleniu a limine, ponieważ powód nie wykazał swojej legitymacji czynnej, przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego, a nawet nie wskazał zdarzenia szkodzącego. Zgłosił również zarzut przedawnienia roszczeń powoda.

Wyrokiem z dnia 8 września 2016 r. Sąd Okręgowy w Warszawie oddalił powództwo, zasądając od P. P. na rzecz Skarbu Państwa - Prokuraturii Generalnej Skarbu Państwa kwotę 7 200 zł tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego.

Powyższy wyrok Sąd Okręgowy wydał na podstawie następujących ustaleń faktycznych i wniosków.

W dniu 6 marca 1944 r. przed W. T. - notariuszem przy Wydziałach Hipotecznych Sądu Okręgowego w Warszawie - K. i A. małż. S. na podstawie umów sprzedaży zawartych w formie aktów notarialnych za nr Rep. (...) i nr Rep.(...) sprzedali A. i J. małż. A. 1/3 części nieruchomości położonych we wsi (...) (działki oznaczone jako nr: (...) o łącznej powierzchni 3,3201 ha oraz część działki nr (...) o powierzchni 0,2196 ha, działkę nr (...) o powierzchni 0,1684 ha, działkę nr (...) o powierzchni 0,2217 ha i działkę nr (...) o powierzchni 0,2190 ha /łącznie 4,1488/), natomiast samej A. A. (1) 2/3 części tej nieruchomości. Zarządzeniem z dnia 18 maja 1948 r. Minister Rolnictwa i Reform Rolnych orzekł o przejęciu na Skarb Państwa stanowiących własność K. i A. małżonków S. nieruchomości ziemskich położonych w C. pod nazwą „O. nr (...) o powierzchni 1,6796 ha i (...) o powierzchni 4,1488 ha. Podstawą prawną przejęcia nieruchomości był art. 1 pkt 4 oraz art. 3 i 5 dekretu z 28 listopada 1945 r. o przejęciu niektórych nieruchomości ziemskich na cele reformy rolnej i osadnictwa (Dz.U. nr 57, poz. 321). Organ naczelny przyjął, że w stosunku do tej nieruchomości zasadne jest zastosowanie przepisów dekretu, ponieważ nieruchomość ta została faktycznie rozparcelowana do dnia 1 sierpnia 1945 r. W dniu 17 maja 1947 r. wydany został akt nadania nr (...), mocą którego nieruchomość o powierzchni 3,95 ha „po Niemcu dr. S. K.” położoną we wsi C., gmina G., powiat B., przekazano na własność Robotniczego Towarzystwa (...) Oddział w G., a aktem (...) z dnia 6 sierpnia 1947 r., nieruchomość o powierzchni 1 ha „po Niemcu S. K.” nadano W. P.. Okręgowy Urząd Likwidacyjny w W., po przeprowadzeniu postępowania wyjaśniającego w sprawie nieruchomości (...) i (...), orzeczeniem z dnia 30 października 1947 r., znak: (...), ustalił, że nieruchomości te nie są majątkiem poniemieckim w rozumieniu art. 2 dekretu z dnia 8 marca 1946 r. o majątkach opuszczonych i poniemieckich (Dz.U. nr 13, poz. 27), nakazał skreślić je z ewidencji majątków poniemieckich i w pkt 3 podniósł, że: „wobec braku podstaw prawnych do utrzymania tych nieruchomości w zarządzie państwowym, jako mienia poniemieckiego, winny być zwrócone osobom, którym zostały odebrane lub ich następcom prawnym, a mianowicie A. A. (1) i J. A. (1). Decyzją z dnia 17 lipca 1952 r. Wojewódzka Komisja Ziemska w W. unieważniła dokument nadania ziemi 3,95 ha na rzecz Robotniczego Towarzystwa (...) Oddział w G. wskazując, że „nadział był nieformalny”. Postanowieniem z dnia 20 maja 1955 r. Sąd Powiatowy w Grodzisku Mazowieckim Sekcja Ksiąg Wieczystych postanowił wykreślić z działu II księgi wieczystej (...) nr(...) (dawna KW (...)) Skarb Państwa wpisany na skutek wniosku z dnia 6 listopada 1947 r., nr (...) oraz z mocy postanowienia z dnia 11 listopada 1947 r. i w zamian powyższego wpisać J. A. (2) co do 1/6 części oraz A. A. (1) co do 5/6 części, na podstawie umów sprzedaży z dnia 6 marca 1944 r. za numerem(...) oraz na podstawie postanowienia Sądu Wojewódzkiego w Warszawie z dnia 14 kwietnia 1955 r. w sprawie nr Cz 977/54, mocą którego przyznane zostało prawo własności J. A. (2) co do 1/6 części i jego żony A. A. (1) co do 5/6 części do K. O. we wsi C. o powierzchni 1 6796 m⁽²⁾.

Orzeczeniem z dnia 8 grudnia 1958 r. Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w G., powołując się na art. 9 ustawy z dnia 12 marca 1958 r. o sprzedaży państwowych nieruchomości rolnych oraz uporządkowaniu niektórych spraw związanych z przeprowadzeniem reformy rolnej i osadnictwa rolnego (Dz.U. nr 17, poz. 71) przejęto na własność Państwa nieruchomość J. i A. małż. A., położoną w C., gromada J., o powierzchni 0,5 ha, uregulowaną w księdze wieczystej (...). Orzeczenie to dotyczyło części nieruchomości nadanej wcześniej W. P.. Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w G. decyzją z dnia 5 grudnia 1972 r., znak (...)p.fz- (...) orzekło o przejęciu na Skarb Państwa jako opuszczonego części tego gospodarstwa rolnego, stanowiącego własność A. i J. małżonków A., o pow. 3,60 ha położonego we wsi K. C. gm. J. zapisanego w ewidencji gruntów pod poz.(...) oznaczonego na mapie ewidencyjnej

numerami działek (...). W wyniku rozpoznania wniesionego przez A. A. (1) odwołania, Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w W. decyzją z dnia 18 czerwca 1973 r., nr (...)on. (...) utrzymało zaskarżoną decyzję w mocy.

Spadek po A. A. (1), zmarłej w dniu 22 marca 1985 r., łącznie z wchodzącym w skład spadku po zmarłej gospodarstwem rolnym, na podstawie ustawy nabyli: wnuczka E. D. i prawnuk P. P. po 1/2 części spadku każde z nich.

Decyzją nr (...) z dnia 6 lipca 2005 r., znak: (...)(...), Wojewoda (...) stwierdził nabycie przez Gminę J. z mocy prawa w dniu 27 maja 1990 r., nieodpłatnie własności nieruchomości położonej we wsi K. C., oznaczonej w ewidencji jako działka nr (...), w obrębie ewidencyjnym K. C., uregulowanej w księdze wieczystej Kw nr (...), opisanej w karcie inwentaryzacyjnej (...), stanowiącej integralną część powyższej decyzji.

E. D. i P. P. wystąpili do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z wnioskiem o stwierdzenie nieważności zarządzenia Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 18 maja 1948 r. Decyzją z dnia 28 listopada 2005 r. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi stwierdził nieważność zarządzenia (decyzji) Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 18 maja 1948 r. w przedmiocie przejęcia na własność Skarbu Państwa nieruchomości ziemskiej położonej w C., pod nazwą O. (...) o obszarze 1,6796 ha i K. M. o obszarze 4,1488 ha w powiecie błońskim. W uzasadnieniu wskazał, że z poczynionych w sprawie ustaleń wynika, że przedmiotowa nieruchomość nie została rozparcelowana przed dniem 1 sierpnia 1945 r., lecz kilka lat później, a także, że nieruchomość została przejęta nie od aktualnych tylko od byłych jej właścicieli i w konsekwencji uznał, że zarządzenie wydano z rażącym naruszeniem prawa. (...) K. O., której dotyczyła decyzja Ministra z dnia 28 listopada 2005 r., na początku 2013 roku odpowiadały działki ewidencyjne o numerach:(...) oraz część działki (...). Z tego dwie pierwsze pozostawały własnością Gminy J., cztery ostatnie były zajęte pod drogi, a reszta stanowiła własność osób fizycznych. W odniesieniu do nieruchomości K. M. nie było możliwości dokładnego określenia w granicach jakich działek obecnie się znajduje i stwierdzono jedynie, że jej część stanowią działki o numerach: (...)oraz część działki (...), stanowiące w większości własność osób fizycznych, natomiast położenie pozostałej części gruntu tej nieruchomości jest nieznane.

E. D. wystąpiła do Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi z wnioskiem o stwierdzenie nieważności decyzji Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w G. z dnia 5 grudnia 1972 r. oraz utrzymującej ją w mocy decyzji Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w W. z dnia 18 czerwca 1973 r. jako wydanych z rażącym naruszeniem prawa, wskazując, że nie została spełniona przesłanka stanowiąca podstawę przejęcia, tj. opuszczenie gospodarstwa rolnego przez właściciela po dniu 29 kwietnia 1955 r. Decyzją z 15 grudnia 2010 r. Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi stwierdził nieważność decyzji Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w W. z dnia 18 czerwca 1973 r., nr (...)on- (...) oraz utrzymanej nią w mocy decyzji Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w G. z dnia 5 grudnia 1972 r., nr (...)pż- (...). W uzasadnieniu wskazał, że z uzasadnienia kontrolowanej decyzji Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w W. z dnia 18 czerwca 1973 r. jednoznacznie wynika, że przejęta od A. i J. małżonków A. nieruchomość o pow. 3,60 ha położona w miejscowości K. C. jest wykorzystywana do celów rolniczych przez jej obecnych użytkowników. W konsekwencji stwierdził, że nie została spełniona przesłanka uzasadniająca przejęcie gospodarstwa, bowiem nie posiadało ono cech opuszczonego

.Decyzją z dnia 21 stycznia 2013 r. Minister Administracji i Cyfryzacji, na skutek odwołania P. P., stwierdził nieważność decyzji komunalizacyjnej Wojewody (...) nr (...) z dnia 6 lipca 2005 r., znak: (...) stwierdzającej nabycie przez Gminę J. z mocy prawa w dniu 27 maja 1990 r., nieodpłatnie własności nieruchomości położonej we wsi K. C., oznaczonej w ewidencji jako działka nr (...), w obrębie ewidencyjnym K. C., uregulowanej w księdze wieczystej Kw nr (...), opisanej w karcie inwentaryzacyjnej (...), stanowiącej integralną część powyższej decyzji. W uzasadnieniu wskazał, że do wydania tej decyzji nie było podstaw, gdyż Skarbowi Państwa nie przysługiwało prawo własności przedmiotowej nieruchomości.

Decyzją z dnia 30 kwietnia 2015 r. Minister Administracji i Cyfryzacji, na skutek odwołania P. P., stwierdził, że decyzja Wojewody (...) z dnia 14 lipca 1993 r. znak: (...), stwierdzająca nabycie przez Gminę J. z mocy prawa, nieodpłatnie własności nieruchomości oznaczonej w ewidencji gruntów obrębu K. C., jednostce ewidencyjnej J., jako działki nr (...), uregulowanej w księdze wieczystej (...), opisanej w karcie inwentaryzacyjnej (...) stanowiącej

integralną część powyższej decyzji - w części dotyczącej działek aktualnie oznaczonych numerami:(...), została wydana z naruszeniem prawa, z uwagi na wystąpienie nieodwracalnych skutków prawnych, natomiast w pozostałej części stwierdził jej nieważność. W uzasadnieniu wskazał, że do wydania tej decyzji nie było podstaw, gdyż Skarbowi Państwa nie przysługiwało prawo własności przedmiotowej nieruchomości. Działki o numerach (...) do (...), od nr(...) do (...) oraz od nr(...) do (...), zostały sprzedane przez Gminę J. osobom prywatnym, działki o numerach (...) zostały przeznaczone pod drogi gminne, działki o numerach (...) zostały przeznaczone pod drogi wojewódzkie, a działka o numerze (...) pozostała własnością Gminy.

Sąd Okręgowy oddalił powództwo w całości, uznając je za bezzasadne.

Powód domagał się przyznania odszkodowania za szkodę rzeczywistą, jaką poniósł w wyniku wydania niezgodnych z prawem decyzji administracyjnych: decyzji Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 18 maja 1948 r., decyzji Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w W. z 18 czerwca 1973 r., decyzji Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w G. z dnia 5 grudnia 1972 r. oraz decyzji komunalizacyjnej z dnia 14 lipca 1993 r. Wskazywał, że jego szkoda polega na utracie prawa własności do gruntu o powierzchni 3,0765 ha. Podstawę prawną roszczeń wywodzonych z faktu wydania niezgodnych z prawem decyzji administracyjnych stanowił art. 160 k.p.a., który zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. o zmianie ustawy - Kodeks cywilny oraz niektórych innych ustaw (Dz. U. Nr 162, poz. 1692). znajduje zastosowanie do roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej wydaniem przed dniem 1 września 2004 r. ostatecznych decyzji administracyjnych, których nieważność lub wydanie z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 k.p.a. stwierdzono także po tej dacie. Zgodnie z art. 160 k.p.a. , w brzmieniu sprzed dnia 1 września 2004 r., stronie, która poniosła szkodę na skutek wydania decyzji z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 k.p.a. albo stwierdzenia nieważności takiej decyzji, służyło roszczenie o odszkodowanie za poniesioną rzeczywistą szkodę, chyba że ponosiła ona winę za powstanie okoliczności wymienionych w tym przepisie. W myśl art. 160 § 3 k.p.a., odszkodowanie przysługiwało od organu, który wydał decyzję z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 k.p.a., chyba że winę za powstanie okoliczności wymienionych w tym przepisie ponosiła inna strona postępowania dotyczącego tej decyzji. W tym ostatnim przypadku roszczenie o odszkodowanie służyło w stosunku do strony winnej powstania tych okoliczności. Zgodnie natomiast z art. 160 § 6 k.p.a., roszczenie o odszkodowanie przedawniało się z upływem trzech lat od dnia, w którym stała się ostateczna decyzja stwierdzająca nieważność decyzji wydanej z naruszeniem przepisu art. 156 § 1 k.p.a. albo decyzja, w której organ stwierdził, w myśl art. 158 § 2 k.p.a. że zaskarżona decyzja została wydana z naruszeniem art. 156 § 1 k.p.a. Stwierdzenie nieważności decyzji lub stwierdzenie jej wydania z naruszeniem prawa przesądza w zasadzie o bezprawności, natomiast rolą strony jest wykazanie istnienia pozostałych przesłanek uzasadniających odpowiedzialność odszkodowawczą pozwanego, w postaci istnienia szkody, jej wysokości i normalnego związku przyczynowego, między wadliwą decyzją a wskazaną szkodą. Ciężar dowodu w tym zakresie, zgodnie z ogólną regułą wyrażoną w art. 6 k.c., spoczywa na stronie dochodzącej odszkodowania.

Ponieważ nieważność decyzji Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 18 maja 1948 r., Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w W. z dnia 18 czerwca 1973 r. oraz Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w G. z dnia 5 grudnia 1972 r. została stwierdzona odpowiednio w dniach 28 listopada 2005 r. i 15 grudnia 2010 r., nie może budzić wątpliwości, że trzyletni termin przedawnienia roszczeń powoda liczony od tych dat upłynął odpowiednio w 2008 r. i 2013 r., a powództwo zostało wytoczone dopiero w dniu 20 stycznia 2016 r. Jedyna decyzja nadzorcza, od której termin przedawnienia w dniu wniesienia pozwu nie upłynął, to decyzja z dnia 30 kwietnia 2015 r. stwierdzająca nieważność decyzji komunalizacyjnej z dnia 14 lipca 1993 r. Jednak decyzja ta, w ocenie Sądu Okręgowego, nie stanowiła źródła szkody, której naprawienia domagał się powód. Pierwotnym i jedynym źródłem szkody doznanej przez poprzednika prawnego powoda mogły być bowiem jedynie decyzje Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 18 maja 1948 r., Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w W. z dnia 18 czerwca 1973 r. oraz Prezydium Powiatowej Rady Narodowej G. z dnia 5 grudnia 1972 r. To te decyzje, na skutek których poprzednikowi prawnemu powoda odebrano gospodarstwo, nie zaś decyzja komunalizacyjna stwierdzająca nabycie nieruchomości przez gminę (co następowało z mocy samego prawa), odjęła własność nieruchomości. Decyzja komunalizacyjna ma bowiem tylko charakter wtórny, przy tym deklaratoryjny i jakkolwiek pełni funkcję legitymizacyjną nie stwarza w odniesieniu do powoda nowego stanu prawnego, stąd nie może być traktowana jako kolejne, samodzielne źródło tej samej szkody. Z uwagi na powyższe Sąd

Okręgowy uznał, że roszczenia powoda nie były zasadne, gdyż podniesiony przez pozwanego zarzut przedawnienia roszczeń okazał się uzasadniony. Wobec podzielenia zgłoszonego przez pozwanego zarzutu przedawnienia, mającego charakter niweczący, Sąd Okręgowy zaniechał odniesienia się do pozostałych zgłoszonych przez pozwanego zarzutów. Jedynie na marginesie wskazując, że słuszne były zarzuty pozwanego, iż powód nie wykazał, że nieruchomości za którą domaga się odszkodowania wchodzi w skład spadku po A. A. (1) (można uznać, że okoliczność tą wykazał w stosunku do nieruchomości (...), jednak pomimo zgłaszanych przez pozwanego zarzutów nie przedstawił żadnych dokumentów dotyczących nieruchomości O.), nie wskazał konkretnego źródła poniesionej szkody, nie wykazał stanu nieruchomości w dacie powstania szkody i nie złożył żadnych wniosków pozwalających na dokonanie takich ustaleń, nie wskazał - pomimo zarzutów pozwanego, za jakie konkretnie działki ewidencyjne, domaga się odszkodowania. Powód nie wskazał także, za jaki udział w prawie własności tych nieruchomości domaga się odszkodowania (jego poprzedniczka prawna nie była wyłączną właścicielką (...), a kto był (...) nie zostało wykazane). Pozwany słusznie podkreślił, że biegły nie jest powołany do dokonywania ustaleń w sprawie, a zgromadzenie dokumentów, czy też złożenie wniosków dowodowych w celu ich uzyskania, nie wymagało wiadomości specjalnych. Biegły rzeczoznawca jest powołany wyłącznie do dokonania wyceny konkretnej nieruchomości, o konkretnym położeniu i powierzchni, według stanu z konkretnej daty, który powinien zostać wcześniej wykazany przez powoda.

Apelację od powyższego wyroku wniósł powód, zaskarżając orzeczenia Sądu Okręgowego w całości na podstawie następujących zarzutów:

1. naruszenia przepisów prawa procesowego w postaci art. 227 k.p.c. w zw. z art. 278 k.p.c. w wyniku bezzasadnego oddalenia wniosków o powołanie biegłych z zakresu geodezji i wyceny nieruchomości,

2. naruszenia przepisów prawa materialnego

a) art. 117 § 2 k.c. w zw. z art. 160 § 6 k.p.a. w wyniku ich błędnego zastosowania skutkującego wadliwym uznaniem, że roszczenie odszkodowawcze powoda uległo 3-letniemu przedawnieniu ponieważ nie ma wpływu na bieg tego terminu wydanie decyzji nadzorczych co do decyzji komunalizacyjnych,

b) w następstwie błędnego przyjęcia przedawnienia roszczenia nierozpoznanie istoty sprawy w wyniku niedokonania oceny jakie grunty (działki) i o jakiej wartości zostały utracone na skutek bezprawnych działań (bezprawnego ich odebrania przez Państwo, a następnie rozdysponowania) i jakie z tego tytułu przysługuje powodowi odszkodowanie.

W oparciu o powyższe zarzuty apelujący wniósł o uchylenie zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania z pozostawieniem mu rozstrzygnięcia o kosztach postępowania apelacyjnego, ewentualnie o zmianę zaskarżonego wyroku poprzez uwzględnienie powództwa w całości wraz z zasądzeniem od pozwanego na rzecz powoda zwrotu kosztów procesu za obie instancje.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie jest zasadna.

Istotą każdego sporu, a więc także sporu sądowego (prawnego), jest dzieląca strony różnica zdań, interesów i celów; strona inicjująca postępowanie występuje do sądu w poszukiwaniu ochrony prawnej, natomiast strona przeciwna, pozostająca z inicjatorem sprawy w kontradycji, podejmuje stosowną obronę. W rozwoju prawa procesowego cywilnego wykształciły się dwa podstawowe środki obrony pozwanego przeciwko akcji powoda, przybierające formę zarzutów. Chodzi o zarzuty peremptoryjne (exceptiones peremptoria), niweczące żądanie powoda np. przedawnienie, oraz zarzuty dylatoryjne (exceptiones dilatoria), nazywane także hamującymi lub tamującymi, mające na celu wykazanie względnej lub czasowej nieskuteczności żądania, np. jego przedwcześnieści (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 19 października 2007 r., III CZP 58/07, OSNC 2008/5/44 oraz uchwała Sądu Najwyższego z dnia 23 marca 2016 r., III CZP 101/15, OSNC 2017/2/18.).

Zarzut przedawnienia, jako zarzut peremptoryjny, ma doniosłe znaczenie praktyczne, ponieważ zgodnie z dominującym w judykaturze poglądem skuteczne podniesienie zarzutu przedawnienia jest wystarczające do oddalenia powództwa bez potrzeby ustalenia, czy zachodzą wszystkie inne przesłanki prawnomaterialne uzasadniające jego uwzględnienie, a ich badanie w takiej sytuacji staje się zbędne (por. uzasadnienie uchwały pełnego składu Izby Cywilnej Sądu Najwyższego z dnia 17 lutego 2006 r. III CZP 84/05, OSNC 2006/7-8/114 oraz uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z dnia 11 sierpnia 2010 r., I CSK 653/09, Lex nr 741022).

Zatem ustalenie przez Sąd Okręgowy, że wskazany w art. 160 § 6 k.p.a. 3-letni termin przedawnienia roszczeń powoda wywodzonych z decyzji administracyjnych: Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 18 maja 1948 r., Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w W. z dnia 18 czerwca 1973 r. oraz Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w G. z dnia 5 grudnia 1972 r., (których nieważność została stwierdzona odpowiednio w dniach 28 listopada 2005 r. i 15 grudnia 2010 r.), upłynął odpowiednio w 2008 r. i 2013 r., (a powództwo zostało wytoczone dopiero w dniu 20 stycznia 2016 r.), było wystarczające do oddalenia powództwa opartego na tej podstawie faktycznej bez konieczności badania przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej w postaci szkody, a więc dopuszczenia dowodu z opinii biegłych z zakresu geodezji i wyceny nieruchomości. W tej sytuacji niezasadny okazał się zarzut naruszenia przez Sąd Okręgowy art. 227 k.p.c. w zw. z art. 278 k.p.c. Podkreślić należy, iż Sąd nie ma obowiązku prowadzenia postępowania dowodowego ponad potrzebę procesową, którą, zgodnie z art. 217 § 3 k.p.c., wyznacza dostateczne wyjaśnienie okoliczności spornych (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 10 marca 1998 r., II CKN 554/97, Lex nr 1225321).

Istotą instytucji przedawnienia w prawie cywilnym jest dążenie do zapewnienia pewności obrotu i stabilizacji stosunków prawnych, ponieważ porządek publiczny nie akceptuje długotrwałej rozbieżności pomiędzy stanem faktycznym i prawnym. Przepisy regulujące przedawnienie mają charakter bezwzględnie obowiązujących, a zatem odmowa podzielenia zarzutu przedawnienia wymaga wykazania wyjątkowych przyczyn (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 31 stycznia 2017 r., I CSK 76/16, Lex nr 2270904). Okoliczności takich powodów w rozpoznawanej sprawie nie wykazał.

Słuszne jest również stanowisko Sądu Okręgowego, iż do roszczeń o naprawienie szkody wyrządzonej ostateczną decyzją administracyjną wydaną przed dniem 1 września 2004 r., której nieważność lub wydanie z naruszeniem art. 156 § 1 k.p.a. stwierdzono po tym dniu, ma zastosowanie art. 160 § 1, 2, 3 i 6 k.p.a. Stwierdzenie nieważności decyzji lub wydania jej z naruszeniem art. 156 § 1 k.p.a. stanowi wprawdzie wypełnienie podstawowej przesłanki odpowiedzialności odszkodowawczej przewidzianej w art. 160 k.p.a., lecz nie przesądza o istnieniu pozostałych przesłanek tej odpowiedzialności, w tym o wystąpieniu normalnego związku przyczynowego w rozumieniu art. 361 § 1 k.c. (por. wyrok Sądu Najwyższego z dnia 28 lutego 2017 r., I CSK 148/16, LEX nr 2294409).

Sąd Apelacyjny podziela stanowisko Sądu Okręgowego, że decyzje komunalizacyjne Wojewody (...) nr (...) z dnia 6 lipca 2005 r., znak: (...) oraz z dnia 14 lipca 1993 r. znak: (...) nie stanowiły źródła szkody w postaci utraty prawa majątkowego – czyli prawa własności określonej nieruchomości w postaci gruntu o powierzchni: - 0.8463 ha z nieruchomości O. oraz gruntu o powierzchni - 2,2302 ha z nieruchomości K. M.. Wprawdzie w judykaturze Sądu Najwyższego wyrażone zostało stanowisko odmienne, (m.in. w powołanym w uzasadnieniu apelacji wyroku z dnia 14 kwietnia 2016 r., IV CSK 492/15, Lex nr 2069451), ale orzeczenie to nie wiąże zarówno Sądu Okręgowego, jak i Sądu Apelacyjnego. Sąd powszechny, wydając orzeczenie, jest bowiem związany tylko przepisami ustawy. Wykładnią prawa, zawartą w orzeczeniu Sądu Najwyższego, Sąd związany jest formalnie tylko w przypadkach określonych w przepisach szczególnych, tj. art. 390 § 2 k.p.c. oraz art. 398⁽²⁰⁾ k.p.c., które w rozpoznawanej sprawie nie zachodzą.

Sąd Apelacyjny podziela stanowisko Sądu Najwyższego wyrażane najpełniej w uzasadnieniu uchwały składu siedmiu sędziów z dnia 28 marca 2018 r., III CZP 46/17, niepubl., że źródłem szkody za bezprawnie znacjonalizowane mienie, którego poszkodowany nie może odzyskać w naturze, (bowiem zostało ono rozdysponowane przez Skarb Państwa), jest pierwotna decyzja o przejściu nieruchomości na rzecz Skarbu Państwa, a nie późniejsze decyzje dotyczące jego trwałego rozdysponowania. Niezgodna z prawem decyzja nacjonalizacyjna powoduje już bowiem szkodę w postaci utraty prawa własności nieruchomości, co oznacza, że wydanie późniejszych decyzji, nawet jeśli stanowią one delikty

administracyjne, nie ma znaczenia dla powstania szkody polegającej na utracie prawa własności. W chwili wydania decyzji administracyjnych o komunalizacji, potwierdzających przejście ex lege prawa własności nieruchomości na rzecz gminy poprzednicy prawni powoda utracili już prawo własności, co oznacza, iż podjęcie decyzji w tym zakresie nie miało znaczenia dla dawnych właścicieli. Decyzja komunalizacyjna nie może zatem stanowić samodzielnego zdarzenia wyrządzającego szkodę, można jej bowiem przypisać tylko wtórne konsekwencje prawne (niemożność naprawienia szkody poprzez restytucję naturalną).

Wprawdzie decyzja komunalizacyjna ma charakter deklaratoryjny, ale przepis art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 10 maja 1990 r. - Przepisy wprowadzające ustawę o samorządzie terytorialnym i ustawę o pracownikach samorządowych (Dz. U. Nr 32, poz. 191 z późn. zm.) wyraźnie ustala generalną zasadę, iż to wojewoda wydaje decyzję w sprawie stwierdzenia nabycia przez gminę z mocy prawa byłego mienia ogólnonarodowego. Odpowiedniego ustalenia w tym zakresie nie może dokonać samodzielnie sąd powszechny, czy inny organ. Nie ma tu znaczenia okoliczność, że decyzja ma jedynie charakter deklaratoryjny, stwierdzający nabycie własności, które już nastąpiło ex lege. Poświadczenie takie ma charakter stanowczy i aczkolwiek nabycie własności następuje z mocy prawa, to jednak w obrocie cywilnoprawnym gmina dla wykazania swojego tytułu do nieruchomości musi posiadać decyzję wojewody (por. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 29 lipca 1993 r., III CZP 64/93, OSNCP 1993/12/209 i postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2015 r., I CSK 155/14, Lex nr 1666009).

Uzyskanie decyzji administracyjnej, stwierdzającej wadliwość decyzji nacjonalizacyjnych (Ministra Rolnictwa i Reform Rolnych z dnia 18 maja 1948 r., Prezydium Wojewódzkiej Rady Narodowej w W. z dnia 18 czerwca 1973 r. oraz Prezydium Powiatowej Rady Narodowej w G. z dnia 5 grudnia 1972 r.), umożliwiło dochodzenie odszkodowania na podstawie art. 160 k.p.a., które powinno obejmować wszystkie następstwa decyzji, stanowiących delikty administracyjne, w tym rozporządzenie składnikiem majątku przejętego przez Skarb Państwa poprzez dokonanie jego komunalizacji. Zatem słusznie Sąd Okręgowy uznał, iż nie zachodził związek przyczynowy w rozumieniu art. 361 § 1 k.c. pomiędzy wydaniem decyzji komunalizacyjnych, a szkodą powoda, co oznacza, iż nie została spełniona jedna z przesłanek odpowiedzialności odszkodowawczej pozwanego z art. 160 k.p.a. Brak tej przesłanki był wystarczający do oddalenia powództwa bez konieczności badania, czy istnieją przesłanki pozostałe.

Uznając apelację za bezzasadną Sąd Apelacyjny, na podstawie art. 385 k.p.c., orzekł o jej oddaleniu.

O kosztach postępowania apelacyjnego rozstrzygnięto stosownie do jego wyniku, zasądzając od powoda na rzecz Skarbu Państwa – Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej - tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego za II instancję – kwotę 4050 zł, w oparciu o art. 98 § 1 i § 3 k.p.c. w zw. z art. 99 k.p.c., art. 108 § 1 k.p.c. i art. 32 ust. 3 ustawy z dnia 15 grudnia 2016 r. o Prokuraturii Generalnej Rzeczypospolitej Polskiej oraz w zw. z § 2 pkt 6 w zw. z § 10 ust. 1 pkt 2 rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 22 października 2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie.

Bernard Chazan Edyta Jefimko Joanna Piwowarun-Kołakowska